

SLOVENE NIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana
Naročnina četrtletno 15 Din.
za pol leta 50 Din.
za vse leto 60 Din.
Posamezne številke 1.50 Din.
Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 4. aprila 1936.

Dr. M. K.

Pogled na naše zdravstvene razmere

Gospodarska stiska, ki je zajela Slovenijo, ni prizanesla tudi njenemu zdravstvu. Nasledki, ki se že javljajo, bodo stali na mah pred nami neprikriti. Zasluge pri teh nasledkih pa ni ma samo gospodarska stiska, marveč tudi brezglavo politično pehanje med posameznimi političnimi skupinami, odkar obstaja Jugoslavija. V dobrih časih nismo mislili na to, da je ljubljanska bolnica premajhna, da je treba kužne bolnice, bolnice za tuberkulozo i. t. d. Javljali so se le poedini glasovi, ki pa so ostali v političnem metežu glas vpijočega v puščavi. Danes stojimo pred dejstvi, pred urzlimi številkami, o katerih je nedavno poročal Dr. Breclj na zasedanju banskega sveta. Številke se ne šali-jo. Jasno in natančno so nam povedale, da smo tik pred polomom, morda — že v njem. In tako se ponavlja vedno ista resnica, da prihaja spoznanje prepozno. Smo potapljajoča se ladja, na kateri doni: „Sauve qui peut“! Kamor pogledamo, se krpajo in mašijo luknje: skozi novonastale in zakrpane luknje vdira voda neprestano, počasi, toda gotovo, dokler nas ne bo zagnila. Sega nam že do brade, kmalu nam bo do ust ...

Bežen pogled na zdravstveno karto Slovenije od l. 1918 do 1935 nas bo kaj hitro podučil, da je bilo zelo, zelo malo napravljenega v sanitnem oziru pri nas. Nekaj sanatorijev za tuberkulozo, v katerih skoraj ne najdemo več našega človeka radi obubožanosti, par skromnih zdravstvenih domov in protituberkuloznih dispanzerjev, nekaj iz skrajne nujnosti izvršenih adaptacij, to je vse. Da bi zagledali kaj povsem novega, iščemo zaman. Koliko je v teh delih državnega denarja, to se pravi naših davščin, je znano. Svoboda, naprednost in narodnost so nam pripomogle, da se pomikamo z vedno večjo naglico dōbi pred 50 leti. Kaj pomagajo vse medicinske pridobitve, ko jih Slovenija ni deležna in jih pozna le iz popisov. Žal, da je bivšemu oblastnemu odboru bilo sojeno tako kratko življenje, stvar bi bila po vsej verjetnosti precej drugačna.

Dokler je bil denar, pomanjkljivosti naših zdravstvenih ustanov niso bile tako očitne. Ljudstvo se je zdravilo pri domačih zdravnikih, premožnejši v domačih ali tujih sanatorijih. Danes, ko manjka denarja za najpotrebnejše, sta postala zdravnik in lekarnar luksuz. Bolezen ne vpraša, kakšna je gospodarska konjunktura. Lepega dne pride. Zato odhajajo mnogi v bolnice, ker upajo, da bodo imeli manj stroškov ali pa sploh nobenih. Ne samo novonastale meje, prirastek prebivalstva, tudi ta ravnokar omenjeni pojav je treba uvaževati pri prenatrpanosti bolnic.

Večkrat slišimo, da je preveč zdravnikov. Pogledajmo številke, ki so nepristranske. V Avstriji živi en zdravnik na 766 prebivalcev, v Angliji 1 na 822, v Norveški 1 na 1007, v Italiji 1 na 1218, v Švici 1 na 1251, v Nemčiji 1 na 1452, v Franciji 1 na 1560, s Sloveniji 1 na 1800 (v Jugoslaviji 1 na 5568). Za normalne gospodarske razmere je pri nas prostora še za mnogo zdravnikov, tako pa ne vedo, od česa bi živeli. Ako bi se postavile nove bolnice v Ljubljani, na Gorenjskem, v Kočevju, tedaj bi dobilo zaposlitev v teh zavodih precejšnje število tovarišev. Važno je pri tem seveda da se bolniki ne sprejemajo, kakor se to danes dogaja, po „vidiku“ prostora, temveč, da se izbirajo le taki bolniki, ki so res potrebni zdravljenja v bolnici. To velja predvsem za operativne primere in za akutne, ki se iz socialnih okoliščin ne morejo zdraviti doma. Socialno bolnih in hiralcev bolnišnice ne bi smele sprejemati, kar pa so v današnjih razmerah primorane radi pomanjkanja odgovarjajočih zavodov, t. j. socialnih zavodov in hiralnic. Tako se izgublja akutni bolniki zastran nepriemernih prostorov in nezadostne nege, katerim bi bilo sicer mogoče pomagati. Obenem pa bi bilo ustrezno tudi zunanjim zdravnikom, ki morajo živeti od bolnikov.

Slična zadeva je z našo porodnišnico. Po statistiki l. 1935 je bilo v ljubljanski rodni-

U p r a v a: Kranj, Strossmajerjev trg štev. 1.

Poštočerkovni račun

Ljubljana štev. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifi.

Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju

Predstavniki tiskarne France Uhernik, Kranj.

šnici 2000 porodov. Babiška šola pošilja vsako leto novopečene babice; a porodov za toliko število babic primanjkuje. Porodov bi bilo zunaj še vedno dovolj, ako ne bi porodnice trumoma odhajale roditi v porodnišnico. Tisoč- in tisočletja so rodile matere doma, na mah pa je postalo moderno, da prihajajo mladi zemljani na svet v zavodih. Novodobna stanovanja, ki odgovarjajo vsem pravilom higijene, niso več prikladna za porode, medtem ko so morale biti stara vsa stoletja v tej službi: prenatrpane porodnišnice, katerih marsikatera ni bila zidana v ta namen, zaostajajo po notranji opremitvi za mnogimi modernimi stanovanji in take porodnišnice naj nudijo po logiki naših mater vse ugodnosti! Danes, ko je redke kraj, da ne bi imel zdravnika ali babice pri roki, v skrajni sili prometna sredstva, na izbiro, rodé matere v porodnišnici — ali ni to narobe svet. Porodnišnica naj bi vršila predvsem socialno nalogo, da sprejema matere, ki nimajo kam položiti glave, šele na drugem mestu medicinsko, ki velja za res težke primere in ti so zelo redki.

Pojav današnjega časa je, da se mnogo žensk posveča babiškemu poklicu. Večina ne gre v babiško šolo iz notranjega nagiba, marveč iz navadne želje po zaslužku, ker mož premalo ali neredno služi, včasih tudi nič. Tako prihaja na deželo slab material, na nizki nraštveni ravni, brez vsakršnega čuta za odgovornost, ki se podi za zaslužkom in vidi v porodnici le plen. Za dosego svojega cilja se poslužujejo vseh mogočih spletk, ki so lastne ženski in dobe svojo stopnjevitost v danih časih. Tudi eden izmed vzrokov, da se matere odločajo za porod v porodnišnici in s tem umaknejo spletkarjenju in zameram.

Radi sorodnosti s prejšnjim naj omenim še sledeče. Žene-matere iz istih vzrokov iščejo zaslužka po raznih tvornicah, dojenčke prepučajo materam ali taščam v nego. Stare matere, ki so vedno same dojile svoje otroke, se morajo ukvarjati z umetno prehrano, o kateri niso nikoli čule in s katero se ne bodo nikoli sprijaznile. V tvornicah usiha kakovostno mleko za par dinarjev dnevno, doma odraščajo, kolikor jih ni pobrala smrt, slabotni, rahitični ne-

Mežiška dolina in njen slovenski značaj

(Nadaljevanje)

Narodnopolitični vidiki.

V tem pogledu se opira Wuttejeva študija na Czörnigovo narodnostno karto, po kateri je Mežiška dolina narodnostno mešana in se skljuje na nemško večino v Dravogradu in Guštanju, na številčno prevladovanje nemških društev, zadovoljnost prebivalstva s predvojnimi šolstvom in na izjave proti majniški deklaraciji.

I. B. zavrača Wuttejeve trditve s sledečimi dejstvi. Še ob prehodu iz 19. v 20. stoletje je bila dravogradska občina v slovenskih rokah. Guštanj je imel 1910 neznatno nemško večino; nasproti 575 Slovencev 668 prebivalcev, ki so se vpisali za Nemce, v katerem številu pa so vštetii industrijski priselniki, ki so s pokrajino samo začasno povezani. Avstrijsko uradno štetje je ugotovilo l. 1910 na tem ozemlju 16.255 Slovencev nasproti 3119 Nemcem. Teh dejstev Wutte ne more zanikati. Pomaga pa s preko njih z znano frazo, da je prebivalstvo „zum überwiegen den Teil deutschfreundlich.“ Kot dokaz za svojo tezo navaja Wutte, da je obstajalo pred prevratom v dolini deset nemških društev nasproti osmim slovenskim. Pri tem pa je prezrl celo vrsto slovenskih organizacij.

Šolsko vprašanje je bilo v Mežiški dolini baje rešeno v zadovoljstvo prebivalstva. Resnica pa je ta, da pred prevratom ni bilo v

Mežiški dolini niti ene slovenske šole, temveč samo nemške in utrakvistične. To je bil nasledek sistematičnega delovanja koroških šolskih oblasti. V začetku ustavne dobe je bil položaj drugačen. V šolskem letu 1868/69 je imela vsa Mežiška dolina samo eno popolnoma nemško šolo, tovarniško na Prevaljah. Guštanjsko šolo so šteli že med utrakvistične, v št. Danijelu, v Kotljah in Mežici pa so takrat bile šole slovenske. Vlada se je opirala v svoji šolski politiki zlasti na priselnike v industrijskih krajih, ki so zaradi svojega tvarnega položaja pridobivali na veljavi. (Glede Guštanjske šole je zanimivo, kaj pišejo o nji Novice iz l. 1865 . . . „Tu je bila dne 18. kimovca sv. birma in obenem tudi šolska preskušnja. Duhovnika guštanjska šteje 2144 duš. Razen kakih 10 tržanov so vsi farani čisto slovenskega kolena — Stockslowenen. V cerkvi se leto in dan moli, poje in božja beseda slovenski razlaga. Pa čudi se in strmi svet! V šoli se šopiri nemška kultura. Molili smo nemški, krščanski nauk izpraševal se je nemški, le štiri vprašanja so bila slovenska, še slabše se je godilo ostalim predmetom, ne ene slovenske knjige ni bilo videti v šoli. Prepevalo pa se ni ne nemški, ne slovenski, kajti po besedah učitelja, ki je bil zaradi petja pobaran, otroci nimajo grla — za petje . . .“)

Za primer kako se je reševalo šolsko vprašanje v zadovoljstvo prebivalcev, nam lahko služi dolgotrajni boj za poučevanje veronauka na prevaljski šoli. Deželni šolski svet je razglasil prevaljsko šolo za nemško, dasi je bila z ministrsko odločbo ustanovljena 1856

kot podružnica šole v Farni vasi, ki je bila utrakvistična.

Ker je bilo veliko otrok slovenskih, se je poučeval verouk od početka dalje v nemščini in slovenščini. Leta 1886 pa je okrajni šolski svet v Velikovcu prepovedal slovenski verouk, dasi je bilo tedaj na Prevaljah 149 slovenskih otrok, na Lesah pa poleg 10 nemških 121 slovenskih otrok. Ker se kateheti ukazu niso uklonili, je 1895 šolski načelnik na Prevaljah ob asistenci dveh učiteljev konfisciral slovenske katekizme ne samo na Prevaljah, ampak tudi na Fari in na Lesah. Spor s tem še ni bil končan, ker so kateheti še dalje poučevali v dveh jezikih.

Kako se je reševalo šolsko vprašanje v zadovoljstvo prebivalcev, kažeta tudi primera Strojne in št. Danijela, kjer se je ljudstvo leta potegovalo zanj za slovenske šole. Že navedeni primeri zadostujejo, da ovržejo Wuttejevo trditve.

Za sodelovanje koroške vlade pri ponemčevanju Mežiške doline je značilno samo po sebi malenkostno dejstvo, da vojaška godba slovenskega pešpolka št. 17, ni smela igrati na neki slovenski veselici v Celovcu, pač pa je nastopila na slični veselici Südmarke na Prevaljah.

Sicer pa izpričuje bolj ko vse drugo slovenski značaj Mežiške doline ljudsko štetje 1910, ki izkazuje petkratno slovensko večino. Tudi pri volitvah je slovenski kandidat Grafenauer dobil veliko večino nasproti kandidatu Schumyju.

(Konec prih.)

bogljenci. In statistika? Ta pravi, da je umrljivost manjša. Mogoče.

Borba proti tuberkulozi v gospodarsko slabih časih je silno težka; prvič zavoljo tega, ker primanjkuje denarja, drugič pa slabe gospodarske razmere zopet pospešujejo in razširjajo okuženja; saj vemo, da je tuberkuloza predvsem socialna bolezen. Protituberkulozna zveza je že in bo še mnogo storila, vendar, da bi zadela zlo pri korenini, ji ne bo tako zlahka uspelo, dokler ne bo imela na razpolago potrebnih sredstev, s katerimi bi se zgradila tako zelo nujna bolnica za jetične z zadostnim številom postelj. Danes odhajajo bolniki le izboljšani, na pol ozdravljeni, iz zavoda, ker ni prostora; sanatoriji niso za široke plasti ljudstva — tu je ravno največ tuberkuloze — zaradi previsoke oskrbovalnine; okrožni urad po svoji moči stori kar mora; ko preteče zavarovalni rok, ne kaže bolniku drugega kakor bolnica, ki ga zopet kmalu radi že omenjenega vzroka odslovi. Tuberkuloza ne pozna terminov in ti bolniki — bedni med najbednejšimi — so raznašalci klic ravno tam, kjer je največ zaroda, pri siromašnem ljudstvu. Kar storimo čez dan, po noči razderemo.

Hčerka gospodarske stiske je brezposelnost, ob njej potepuško življenje. Življenju brez cilja so padec osebnega ponosa, obup, lahko mišljenost verni spremljevalci. Venerične infekcije rastejo od leta do leta, o čemer priča statistika venerološkega oddelka ljubljanske bolnišnice. Drugod gotovo ni nič boljše. Na eni strani večja možnost infekcije, na drugi manjša možnost zdravljenja radi nezadostnih sredstev, radi premajhnega oddelka; zopet ista igra, kakor pri tuberkulozi; neozdravljeni ali napol ozdravljeni okužujejo zdrave.

Ljudstvo iz strahu pred stroški skriva razne epidemične bolezni kot so: davica, škrlatinka, gripa, legar. Šele, ko je epidemija v svojem zmagovitem pohodu, postanejo oblasti pozorne. Mnogo epidemij bi zatrli že v kali in s tem odvrgli katastrofalne posledice, ako bi bili ljudje pravilno medicinsko vzgojeni in ne bi živeli preveč v bedi. Vse uredbe o prijavah so malopomembne, ako ljudstvo prikriva bolezni. Roko na srce; včasih so odredbe predra-

konične, da se jih ljudstvo upravičeno boji; ne izvajajo se s potrebno kritiko, „cum grano salis“, pomagano pa ni s tem nikomur.

Važna pridobitev, na katero ne smemo pozabiti, izza našega osvobođenja je malarija. Znano je, da grasira malarija le po gospodarsko zaostalnih krajih, znano je tudi, da Slovenija skorajda ni poznala te bolezni; kakšen naj bo naš zaključek kakor ta, da pada naš gospodarski barometer. So važne tudi druge okoliščine; naši zdravi fantje hodijo na jug po malarijo, malarični pa radi ravnotežja prihajajo k nam; to se vrši vse v duhu unitaristov ali z drugimi besedami: ko bomo imeli vsi malarijo, bomo en narod in stvar nikakor ni, da ne bi bila v skladu s tem, da želimo zdrav in krepak rod.

Edina obrt, ki mu današnja stiska ne more do živega, je mazaštvo. Vsak stan ima svoje mazače, a toliko, kolikor jih ima zdravniški, jih nima nobeden. Mazaštvo se bohota na račun ljudske bede in medicinske nepoučenosti, izvabljač denar in blago. Naš človek še vedno gleda z zdravniku bitje, ki je nabito z njemu tujo učenostjo; lažje se spletajo vezi z mazačem, ki je pognal takorekoč iz njegovih tal. Naše ljudstvo še nima prave medicinske kulture, krivdo na tem ima gotovo tudi zdravniški stan, rad naseda mazačem, goljufom in različnim reklamam, ki jih mrgoli po dnevnem časopisju. Tako odtaka mnogo denarja v žepe tujih firm, ki jim je cilj bilanca, a ne ljudsko zdravje. Pulijo se za trg posebno tam, kjer je ljudstvo lahkoverno in ne zaupa svojemu domačemu zdravniku. Kolikokrat bi bilo ozdravljenje doseženo v krajšem času in z manjšimi stroški, ako ne bi zamamilo navidezno cenejše mazaško zdravljenje. Prosveta in dvig gospodarskega stanja bosta pripomogla k dokončni zmagi realne medicine.

To bi bila kratka slika našega zdravstva v Sloveniji. Slika je žalostna in priča dovolj zgovorno, da je vse bolj ali manj pobožna želja, ako ni potrebnih sredstev; da ostane vse pri znanem pregovoru, ki pravi: parturiunt montes, nascetur ridiculus mus, ako ta sredstva potujejo tja, odkoder jih ni več nazaj in se uporabljajo v namene, ki niso človeštvu v prid.

Čehi in Slovaki

Te dni se vrše pogajanja med Čehi in Slovaki, da si dokončno uredijo medsebojne razmere.

Po zakonu velja na Češko-Slovaškem popolna enakopravnost Čehov in Slovakov. Tako na primer je v zakonodaji besedilo tistega jezika avtentično, v katerem je bil zakon zastavljen in predložen državnemu zboru. Vendar pa je v vsakdanjem sožitju nastalo mnogo trenja. Svoj izvor je imelo zlasti v dejstvu, da so hoteli nekateri prenapeti Čehi — po vzoru naših Jugoslovenov — „stapljati“ slovaški jezik s češčino, da so pri vsaki priliki rinili svoj jezik v ospredje, da so vsak hip govorili o češko-slovaški narodni enotnosti in da zlasti niso upoštevali posebnega kulturnega razvoja Slovakov. K temu je prišlo še, da so takoj po vojni preplavili češki uradniki Slovaško. To dejstvo je bilo sicer neizogibno, ker Slovaki pod madjarsko vlado svojega uradništva skoraj niso imeli, a kar se Slovacom po pravici ne dopade, je to, da se še zmeraj niso dovolj priučili slovaščine in da bi hoteli še zmeraj v imenu nekega umišljenega narodnega „edinstva“ uradovati na Slovaškem češki.

Čehi so demokratičen narod. Videli so in sprevideli, da ne gre, da bi bil državni narod Slovakov stalno nezadovoljen. Zato iščejo že nekaj let resno sporazuma. Te dni je stopilo to vprašanje na odločilno stopnjo. Upanje je, da pojde vse po sreči. Ministrski predsednik dr. Hodža je sam Slovak. Pogajanja za zdaj še niso javna. Znane pa so poglobitve zahteve Slovakov:

1) Slovaki naj dobe posebno ministrstvo za Slovaško. To bi imelo zlasti pravico, da bi nastavljalo uradnike na Slovaškem.

2) Jasnost glede službenega jezika. Češko-slovaška ustava je v tem pogledu dvoumna. Odrejuje namreč češko-slovaški službeni jezik. To določilo pa se je zdela že samim zakonodavcem abotno. Zato so določili v posebni naredbi, da uradujejo Čehi češki, Slovaki pa

slovaški. Pa tudi ta naredba še ni bila jasna. Kajti začeli so jo razlagati tako, da uradujejo Čehi povsod češki, Slovaki povsod slovaški. Ker pa slovaških uradnikov med Čehi skoraj ni, medtem ko je Slovaška preplavljena s češkimi, je pomenila ta naredba dejansko zapostavljanje slovaščine.

3) Po mnenju Slovakov ne bo sporov konec, dokler se ne izvede stroga ločitev. Zato zahtevajo izvedbo teritorialnega načela: na Slovaškem mora vsakdo bodisi Čeh ali Slovak, uradovati slovaški, na češkem ozemlju pa češki. Zlasti niso zadovoljni Slovaki z razmerami na bratislavskem vseučilišču. Tam je večina profesorjev Čehov, ker pač prej Slovaki niso imeli svojih ljudi. Ti pa predavajo še zmeraj samo češki. Slovaki zahtevajo, da predavajo poslej samo slovaški, sicer jih bodo nadomestili s svojimi ljudmi.

Položaj Slovakov v češko-slovaški državi je v marsičem podoben našemu v Jugoslaviji. Vendar pa je položaj Slovakov tudi v marsičem ugodnejši. Pred vsem o načelnem zapostavljanju slovaščine se strani češko-slovaških uradov in oblastev ni besede. Kljub temu pa je nenakopravnost, ki je nastala s sili razmer, kajti v nasprotju z nami Slovenci niso imeli Slovaki po prevratu skoraj nič lastnega izobraženstva. Hočeš nočeš so torej morali privzeti češko, da so izpolnili vrzeli. Sedaj imajo lastnega naraščaja dovolj. Zato niso več voljni, da uraduje pri njih kdo v drugem, četudi sorodnem jeziku.

In še nekaj je zanimivo. Kolikor tudi je bilo med Čehi in Slovaki sporov, pritožb in trenja, nikoli ni bilo besede o tem, da bi Čehi kedaj Slovaško finančno in stvarno izkoriščali, ugnabljali, kakor dela to jugoslovenska čaršija s Slovenijo. In zlasti v tem vidimo poročstvo, da bosta oba bratovska naroda, češki in slovaški, kmalu našla pot do sprave.

Protifederalist Pucelj

Prav za prav nihče ni nikoli dvomil, da je Pucelj centralist. Bil je centralist od vsega začetka. Zato je svoje dni glasoval tudi za vidovdansko ustavo, ta vzor nemogoče centralistične ustave, ki je bila sestavljena popolnoma v duhu velestrbstva.

Tega centralističnega sijaja mu tudi ne more vzeti dejstvo, da se je nekaj časa prerival okoli radičevskih Hrvatov, največjih nasprot

nikov centralizma in čaršijske hegemonije.

Kakor Zerjav in njegovi tudi Pucelj ni mogel drugače tisti hip, ko mu je bila poglobitvena oblast, ne pa resnična blaginja slovenskega ljudstva. Kajti ta blaginja je zahtevala, da si slovensko ljudstvo upravlja svoje kulturne zadeve samo in da prav tako samo upravlja svoje gospodarstvo. Koliko bojov, jeze, sovrastva, zastoja v našem kulturnem razvoju

bi ne bilo, če bi ne bilo takih škodljivih nepotrebnosti, kakor na primer poenotenje in monopolizacija šolskih knjig. In kaj bi si bili Slovenci mogli napraviti lepega, koristnega, če bi ne bili zgubili za vselej tistih 15 milijard, ki smo jih mogli odračunati čaršiji in jih še zmeraj ni dovolj. Kajti tega menda tudi Pucelj ne bo tajil, da bi si bili vsi to škodo, vse te dajatve prihranili, če bi ne bil z vidovdanske ustavo zavladal centralizem, saj je podobne stvari sam razglašal v svojem „Kmetiskem listu“, kadar se je hočeš nočeš šel opozicijo.

Ivan Pucelj je danes senator. Senator bi ne bil nikoli, če ne bi vladal pri nas centralizem, kajti tudi to ve Pucelj dobro, da bi mu javljene zaupalo svoje zastopstvo na takem mestu slovensko ljudstvo danes, ko leži izmozgano od centralizma na tleh, če bi le imelo priložnost, povedati svoje mnenje naravnost in svobodno.

Kratko in malo: v vsakem pogledu je odvisna Puceljeva javna in zasebna bit od centralizma.

Pucelj se je te dni v senatu ogreval za centralizem. To ni moglo nikogar iznenaditi, četudi si je za to izbral obliko boja proti federalizmu. Naravnost za centralizem govoriti je danes pač težko, kajti preveč so ga že jugosloveni spravili na slab glas.

Kako je centralizem pri nas brez sleherne osnove, dokazuje najbolj klavnost Puceljevega razlogovanja. Pucelj je namreč za centralizem iz — gospodarskih razlogov! Zakaj? I no, zato, ker bi po njegovem mnenju ravno Slovenci kot najmanjši in najslabši del ne smeli zahtevati, da se razdeli skupno premoženje, ker bi gotovo dobili najmanjši del.

To so pa res besede, ki jih je vredno dvakrat podčrtati! In nepremagljiva je njih logika!

Ne vemo najprej, katero skupno premoženje ima Pucelj v mislih. Vemo pa, kar se tiče skupnega premoženja, da Slovenci že zgolj iz načela pravičnosti ne bodo nikoli zahtevali, da dobe več, kakor jim gre, pa magari če je to tudi res najmanjši del.

Drugič pa vemo in razumemo še manj, zakaj bi imeli škodo od take delitve, pri čemer spet poudarjamo, da ne vemo, na kakšno premoženje je Pucelj mislil — če si je pri tem sploh kaj mislil. Kajti mi Slovenci vemo samo, da moramo k temu skupnemu premoženju kvečjemu prispevati, nimamo pa nič od njega. In ker nimamo prav nič od tega skupnega premoženja, je prav tako gotovo, da je bolje, da dobimo od njega še tako majhen delec, kakor pa sploh nič. Še celo bolje je da se magari temu skupnemu premoženju sploh odpovemo, samo da se rešimo vseh brezmernih dajatev zanj.

Kajti to je najbolj važno in poglobitveno: mi Slovenci bomo že zadovoljni, če nam ne bo treba dajati v osrednje blagajne več, kakor zahteva pravičnost, namreč ne več, kakor plačujejo druge pokrajine. Zahtevamo torej samo natančno ločitev financ, že da ne bo treba kakemu Simiću zahtevati enakopravnosti Srbov.

Vse to so tako samoumevne stvari in nesmiselnost Puceljevih razlogov je tako očitna, da prihaja človeku skoraj nehote na misel: Kaj pa če ni Pucelj nalašč branil centralizma s tako abotnimi razlogi. Da bi namreč pozneje kedaj, ko bo iskal zveze recimo s Hrvati, lahko dejal: Poglejte vendar, kako sem že takrat in takrat pokazal notranji nesmisel centralizma s tem, da sem ga branil z nemogočimi in nezmišelnimi razlogi.

Le zdi se nam, da danes ni pravi čas za burke.

OPAZOVALEC

Blagoslov centralizma

V Ljubljani je bilo te dni razpisanih 40 služb za mitničarje. Prosilcev je seveda, kakor zmeraj v takih primerih, precej več, in „Jutro“ je izračunalo, da so prosilci izdali že doslej kakih 500.000 dinarjev za koleke. Pa povzdiguje tako milosrdno oči v nebo, češ ali mora biti vsako moledovanje revnih in brezposelnih tako draga loterija.

Če kje, je pa prav na tem primeru najbolj očitna nesmiselnost in škodljivost „Jutrovega“ jugoslovenskega centralizma. Kajti za službe gre, ki jih oddaja slovensko mesto, uradništvo in občinski zastop tega slovenskega mesta bota imela delo s sprošnjami in prosilci, ti morajo pa zato, da dobe v Ljubljani službo odračunavati nad 500.000 dinarjev — Belgradu! In to so dinarji največjih revežev, ki so jih sebi in svojim lačnim otrokom pritrkali od ust — „Jutro“ samo to ugotavlja. Tisto „Jutro“, ki se ni znalo od vsega začetka dovolj ogrevati za centralizem belgrajske čaršije.

Res, taka stvar kriči po pravici, ki je pa ne bo nikoli brez popolne finančne samouprave.

Sladkor

V „Trgovskem listu“ beremo:

„Pri nas je sladkor tako silno drag, predvsem zaradi visoke državne trošarine, ki znaša za kilogram sladkorja v kockah 8.05 Din, za kilogram kristalnega sladkorja pa 7.50 Din. Ker je tvorniška cena sladkorja le 3—4 Din, znaša torej državna trošarina na sladkor celih 200% vrednosti blaga! Nasledek tega je tudi, da smo mi glede draginje sladkorja na drugem mestu na svetu in da nas v tem pogledu prekaša samo še Italija.

Zaradi tako pretirano visoke trošarine sladkorja je pa tudi poraba sladkorja padla pri nas ko v nobeni drugi državi. Le še v Albaniji se porabi sladkorja manj ko pri nas. Posledica tega silnega nazadovanja potrošnje sladkorja je, da so prej visoko aktivne sladkorne tvornice postale globoke pasivne. Tako ima samo državna sladkornica v zadnjih dveh letih nad 20 milijonov izgube. Sladkornica v Čupriji pa je imela v zadnjih dveh letih 14,1 milijona Din izgube. Kljub vsem silnim žrtvaram, ki jih mora plačevati potrošnik, niti sladkornice zaradi pretiranih trošarin ne morejo uspevati.

Poleg trošarine pa se plačuje tudi 7% prometni davek in poleg tega hočejo še nekatere občine pobirati posebno trošarino od sladkorja. Tako je bila v ljubljanskem občinskem svetu predlagana trošarina 50 par na kg sladkorja. Le pritisku zastopnikov trgovine in delavstva, ki so nastopali v proračunski razpravi skoraj enotno, se je zahvaliti, da je ta predlog padel. Vendar pa še ni docela izključeno, da se bo pobirala mestna trošarina 25 par od vsakega kilograma sladkorja.“

K temu bi pripomnili samo še dvoje: da je namreč prvič vsak pribitek od občin minimalen v primeri s strahotno višino državne trošarine, drugič pa, na kar smo opozorili že pred tremi leti, da je prav ta državna trošarina ena izmed tistih državnih dajatev, ki jih plačuje v največji meri slovenski mali človek. Kaj pa je poglavita hrana našega delavca in nižjega uradnika ter njihovih družin? Čaj in kava zjutraj, zvečer, včasih še celo opoldne. In več ko ima taka družina otrok, več mora plačevati trošarine ali pa utesnjevati konsum z zmeraj slabšim slajanjem.

Spet „dialekt“

(Dopis)

Tale poziv sem prejel pred kratkim:

„Pančevo, datum pošt. žiga.

P. n.

Čast nam je obvestiti Vas da smo preuzeli izradu knjige „Aleksander I — život i dela“, na koju sti Vi pretplaćeni, i da će ista biti gotova početkom meseca aprila te odmah razaslata pretplatnicima.

Molimo Vas da nas obavestite, da li želite da Vam so dostavi izdanje u latinici ili ćirilici odnosno na slovenačkom dijalektu, (podčrtali mi!) ili nemačkom jeziku.

Dopise molimo slati na: Jugoslovenski štamparski zavod-stamparsko odelenje — Pančevo, poštanski fah br. 8.

U očekivanju Vašeg cenj. odgovora, ostajamo

S poštovanjem

Jugoslovenski štamparski zavod
štamparsko odelenje
Pančevo.“

Torej neki pripadniki naroda, ki je dobil svoj književni jezik šele v dobi našega Jerneja (Bartolomeja, kot so ga nazivali na nekem nedavnem nacionalističnem predavanju) Koptarja, ko smo imeli mi že davno svoj lastni književni jezik ter bogato književnost in ki še danes uporabljajo v uradnem jeziku izraze „poštanski fah“, „dreštrmgenerator“ in tisoče sličnih besed, še danes kvalificirajo naš jezik za „dialekt“.

Res radoveden sem na jezik izdanja v „slovenskem dialektu.“

Delo pa seveda vsekakor priporočam!

Nacionalisti znajo

Kakor poročajo listi, je poslanec Djordje Jevtić iz ljudskega kmečkega kluba naslovil dne 30. marca t. l. na predsednika vlade dve interpelaciji. V eni izprašuje, če niso bivšemu ministru in banu in sedanjemu senatorju dr. Urošu Kruclju dovolj ministrska pokojnina in senatorske dnevnice, da mora imeti še tretjo plačo kot člen uprave časnikarske agenture „Avala“ ter opozarja, da je to tudi proti poslovnemu redu senata. V drugi pa pripoveduje, da je senator Svetozar Tomić gimnazijski ravnatelj v pokoj, da ima torej

poleg senatorskih dnevnic še pokojnino. Pa mu tudi to ni še dovolj in kot podpredsednik Rdečega križa dobiva mesečno 12.000 dinarjev plače, prosto stanovanje in avtomobil Rdečega križa.

Če je vsebina teh interpelacij samo deloma resnična, nam razkriva strašno sliko jugoslovenske nacionalne morale. Vsaj nam Slovencem se zdi samoumevno, da dela vsak pri društvih, kakor je Rdeči križ, zastoj, iz nagibov človečnosti, in ni dvoma, da se vsaj pri vseh pravih slovenskih društvih še zmeraj tako dela.

Slovenstvo živi in bo poklicano k vstajenju, čeprav ne slišijo gluhei njegovega diha in ne vidijo slepci njegovih gibov. Tudi življenje včasih molči in snuje v molku, da pride rojstvo, ki vzbudi lepše in močnejše življenje.

Propadanje — pa samo v Sloveniji

V Sloveniji je padlo število trgovin leta 1935 za 976.

V istem letu pa je naraslo število trgovin v Vardarski banovini za 1101.

To je namreč tista banovina, glede katere je zahteval g. narodni poslanec Simić enakopravnost Srbov s Slovenci.

In vse to je naravni nasledek jugoslovenskega nacionalnega centralizma, ki je zmeraj nalagal „bogati“ Sloveniji nove dajatve in jih potem odvajal na jug.

Širite in berite

„SLOVENIJO“

Jugoslovenska reorganizacijska stranka

Od petomajskih volitev sem slišimo najmanj enkrat na mesec, da se reorganizira znamenita stranka političnih generalov brez vojske, katere kemična formula je JNS. Dober mesec utegne biti, kar smo poročali o takem sklepu. In že zopet poroča „Jutro“, da je 27. 28. m. m. sedelo v Beogradu vodstvo JNS in sklepalo — o reorganizaciji JNS. V ta namen so ustanovili že kar poseben odbor.

Reorganiziranje — to je menda sploh ves program JNS in tudi njen končni namen. Pa še zelo hvaležen po vrhu. Kajti ni ga boljšega izgovora na kako sitno vprašanje hudomušnih ljudi, kaj je s stranko in kako je z njenim delom: „Reorganiziramo se!“ In ker je to tudi poleg nacionalizma vsa vsebina te stranke, bi bilo prav, če bi dobilo izraza v njenem naslovu: jugoslovenska nacionalna stranka za pospeševanje reorganizacije.

Reorganizacija naj tudi ostane njen končni namen. Kajti misel je nastala v podzavestnem spoznanju lastne umske okrepelosti in nerodovitnosti. Ko čutijo, da ne vleče več stara jugoslovenska nacionalna dražnja, čutijo tudi potrebo, postaviti če ne namesto nje vsaj njej vstric nekaj novega, ali pa jo prepleskati s kakšnim novodobnejšim barvilom. Po zgledu starih koket. Toda samo v umetni luči po noči utegne taka reč prevarati kratkovidnega človeka. V polni sončni svetlobi resnice in svobode bo sleherni opazil njihovo starikavost. Resnice in svobode ne bodo mogli več zadušiti. Zato naj raje ostanejo zase in med seboj. Imeli bodo tako vsaj iluzijo, da so življenja sposobni.

In za zabavo in kratek čas naj se pa grejo reorganizaciji.

Za enakopravnost

Poslanec JRZ Stevan Simić se je pritoževal v skupščini, koliko slovenskih uradnikov je bilo zadnja leta sprejetih v državno službo v vardarski banovini. Nad tisoč jih je baje doli, pri nas pa menda niti enega iz vardarske banovine. In g. Simić je z zanosom zahteval — enakopravnost!

Prav z veseljem povzamemo to zahtevo. A seveda šele potem, ko bomo spravili Simičeve besede in izvajanja v sklad z — dejstvi.

Pred vsem seveda ni res, da bi samo Sloven-

ci bili državni uslužbenci doli na jugu, srbskih državnih uslužbencev bi pa pri nas sploh ne bilo. Mislimo, če bi našli in sesteli vse gračarje, carinike, policijske uslužbence, častnike in podčastnike, ki so doma iz južnih krajev in služijo pri nas, pa bi se pokazalo, da je število bržkone precej enako tistemu, ki bi ga dobili, če bi seštevili slovenske uradnike služeče v južnih pokrajinah. Pri tem bi bilo treba ugotoviti še, da slovenski uradniki na jugu poznajo jezik ljudstva, med katerim uradujejo, medtem ko ga srbski nameščenci pri nas dostikrat ne poznajo.

Potem pa, tudi če bi bilo res nekaj slovenskih uradnikov več v južnih pokrajinah, kakor srbskih pri nas, ne smejo pozabiti, kako je moglo do tega priti. Kajti centralističen sistem je začel načrtoma odvajati naš denar v Belgrad in posredno tudi v južne pokrajine — 650 milijonov na leto. Slovenski uradniki ob Vardarju delajo torej za tamkajšnje prebivalstvo, pa so plačani z našim slovenskim denarjem. Toda jugoslovenom menda še to ni dovolj. Samo plačevati bi še Slovenci smeli in molčati.

O, da, tudi mi smo za enakopravnost, g. Simić! Želimo si jo in bojujemo se zanjo. A ta ravnopravnost zahteva, da se izvede povsod. In tisti hip, ko bomo mi upravljali svoje finance sami in plačevali samo svoje dolgovne, ne bomo imeli nobene potrebe, da pošljamo svoje inženirje, učitelje, delavce k Vardarju. Pri nas bo dovolj dela zanje. In vsaj vedeli bodo, za kaj delajo in se trudijo.

Torej le naprej v boju za enakopravnost, g. Simić. Samo ne prezrite stvari, ki je vsaj za nas zelo bistvena: da naj se namreč enakopravnost začne pri dajatvah.

Še tole naj dodamo. „Jutro“ bi ne bilo jugoslovensko „Jutro“, če bi ne bilo priobčilo teh Simičevih besed, seveda v obliki, ki z njo priznava njihovo stvarno opravičenost.

Naša sramota

(Dopis)

Od nekdanj je naš narod najskrbnejše varoval najdražjo dedščino prednikov, svoj narodni jezik. Malo je narodov, ki bi bili tako skrbeli za to svojo dragotino. Po mnenju odličnega jezikoslovca sta med slovanskimi jeziki edino češki in slovenski skrbno urejena in res evropska. Vsi drugi so še daleč za nami. Kako smo na primer svoje dni skrbeli, da se niso vtihotapili k nam nemčizmi. Gorje učitelju, ki bi se bil drznil kvariti v šoli učni jezik. Nikoli bi mu ne bilo odpušeno.

Danes pa ti pride napovedovavec radia in ti vrže pri šolski uri v svet spake kot „nastavnik“, „nastavnica“ in podobno. Le kaj si mislijo naši šolarja, ko slišijo, da smo učitelji kar na mah postali — nastavniki. Komu vendar nastavljam? Ptičem ali podganam? Kmalu bomo brali v naših literarnih zgodovinah, da je bil Stritar domači nastavnik pri bogatih familijah. Komaj smo se rešili „šolmaštrov“ pa ti pricaplajo ti nesrečni nastavniki. Pričakujemo, da dobimo v kratkem še podnastavnike nadnastavnike ali višje in nižje nastavnice, oziroma podnastavnice.

— ar.

Površne sodbe

V lovskem obzorniku „Wild und Hund“ ki izhaja v Berlinu, opisuje neki Georg Leder iz Brandenbura svoje lovske doživljanje na Kleku in Roščici v Karavankah in v Julijskih Alpah. Križe in težave je imel z našimi oblastmi, preden je dobil potrebna dovoljenja, in še je moral pustiti svojo puško doma. Morebiti bo opazovanje tujca pomagalo, da se naša birokracija nekoliko razgiblje. Njegovi lovske doživljanje nas tu ne zanimajo toliko, kakor njegovo opazovanje našega življenja. V tem pogledu je vreden branja tale odstavek:

„Bralca utegne zanimati, da ravnajo z nami Nemci v Jugoslaviji kaj gostoljubno in spoštljivo. Ljudstvo zasleduje razvoj pri nas z velikim zanimanjem in povsod, pri revežu in bogatinu, sem naletel na veliko spoštovanje do našega voditelja in državnega kanclerja, da, v vagonu III. razreda, ki sem se v njem vozil iz Jesenic v Ljubljano, so me pozdravili s „Heil Hitler“, ko so zvedeli, da sem Prus. Jugoslovani so zelo ponosni na svoje vojaštvo in se menda splošno vesele naše nove brambene dolžnosti. Neki srbski častnik je izjavil ponosno, da so Srbi južni Prusi, in tu pa tam sem slišal kakor upanje, da ni več daleč čas, ko bo Nemčija mejač Jugoslavije . . .“

Nekatera opazovanja so pač precej rožnata, kakor nastajajo rada iz prevelike samodopadljivosti. Treba jih je torej brati z zrcnem solli. Zlasti tisto, da bi hoteli kar tako, brez vsega in brezpogojno postati mejači Nemčije. Sicer pa radi priznavamo temu Nemcu dobro voljo

pri presojanju ljudi in razmer — brez liste včasih precej zoprne nergavosti. Le da bi mu želeli, da se v bodoče nekoliko bolje pouči o vseh tistih stvarih, ki hoče pisati o njih. Kajti malo preveč „prusovsko“ je vendar, če isti po večini Jugoslavijo s Srbijo, četudi mu videz utegne dati tu pa tam prav. O površnosti priča tudi, če imenuje naš Stol kratko in malo „Hochkönig, ki da je 2500 m visok. Zanimivo je za vsa miselnost sestavka, ko govori o loviščih v Krmi, da so last kraljevega srbskega dvora.

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Ministrstvo za notranje stvari je prepovedalo nadaljnje izdajanje lista „Ljudska pravica“, ki je izhajal v Ljubljani.

Jugoslovenarstvo — pogin države.

V nedeljo 29. marca t. l. je zborovala združena opozicija v Svrsljigu v Srbiji. Glavni govornik je bil Davidovičev pripadnik dr. Smiljanič, zdravnik iz Belgrada. Iz poplave podobnih izjav je vredno zabeležiti njegove odločne besede:

„Ne zahtevamo glave posameznih režimov, ampak glavo režima, ki je privedel državo v najtežji položaj in čigar reakcija se še drži v zakopih senata in skupščine. Hočemo, da se odpravi ta zaničarni sestav, hočemo demokratično ljudsko vladavino v miru, slogi in svobodi. Kajti če naredi se kedaj razni Uzunoviči in Jevtiči iz naše države ječ, tedaj je naši domovini odzvonilo: mi, rodoljubi iz vse države,

damo raje prej svoje glave, ko da dovolimo tako igro z našo domovino.“

Tragičen pregled.

V glasilu protituberkulozne lige „Delo proti tuberkulozi“ piše dr. Iv. Pregelj, koliko slovenskih kulturnih delavcev nam je pobrala jetika. Med drugim beremo:

„Povprečno pravi pregled za tuberkulozo zbolelih in umrlih Slovencev bi bil sledeči: Josipina Turnograjska-Urbančičeva (1833—1854), Valentin Mandelc (1857—1872), Josip Jurčič (1844—1881), Janko Kersnik (1852—1897), Fran Gestrin (1865—1893), Josip Pagliaruzzi-Krilan (1858—1885), Dragotin Kette (1876—1899), Josip Murn-Aleksandrov (1879—1901), Josip Premk, Leopold Turšič, Jakob Voljč, Srečko Kosovel, i. dr. mimo slovstveno manj pomembnih: Venclja Brila, ki je bil član Vajevcev v l. 1855, Andreja Kraglja (prevajalca Odiseje in Ilijade) Fraceta Lampeta (urednika Doma in sveta), mahničevcev Ignacija Kralja, Josipa Prolica, Antona Plesničarja, čisto mladih ljudi: Josipa Jurčiča, Janeza Okorna, Francea Zbašnika, Erjavca iz Turna in nekaterih slikarjev (J. Šubič, Grohar, France Dobnikar), a tudi znanstvenikov (Vlad. Levce, Vatr. Oblak, dr. Sajovic).

Izredno novico.

beremo v „Pohodu“ v obliki oglasa:

„Nam ni treba izbirati med Moskvo in Rimom, ker smo si že izbrali Oplenuc!“

Jugoslovensčina.

nepokvarjena, kakor je prišla iz „odetjenja“ državnega računovodstva in ki jo izdajajo „po tem“ Narodne banke.

Gre namreč za „pokrepčanje“ državne blagajne, pa ne s cvičkom, ampak z denarjem.

V ta namen bi se naj izdali blagajniški zapisi, ki bi „služili“ glavni državni blagajni, pa ne morebiti kot natakarji, ampak zato, da bi nekateri svoje gotovine ne „držali“. Kajti seveda ni dobro, če take osebe gotovino „drže“, ker se s tem izpostavljajo nevarnosti, da bodo „pokradene“, potem pa menda kar naravnost prodane za sužnje v Afriko.

In v tem stilu gre to čudno vabilo naprej.

O. Prešeren je slutil to latovščino:

Najlepši med jeziki jezik bode,

ki se iz te čobodre bo naredil.

NAŠIM PRIJATELJEM!

Naš tednik „Slovenija“ je treba razširiti kar največ mogoče. Prepričani smo, da to žele ne le naši dosedanji naročniki, ampak vsi prepričani Slovenci. Zato prosimo vse naše naročnike in prijatelje, da naj nam pridobivajo novih naročnikov. To zato, da list materielno podpra in pa da se slovenska misel čimbolj razširi. Našemu tedniku je treba že zaradi kritja stroškov, ki so veliki, novih plačujočih naročnikov, da ne omagamo.

Naslove novih naročnikov naj pošiljajo naši prijatelji na naslov: UPRAVA TEDNIKA „SLOVENIJA“ KRANJ, STROSSMAJERJEV TRG ŠT. 1.

UPRAVA TEDNIKA „SLOVENIJA“

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj

Dr. Ivo Štimpahar:

Pred 903 dnevi . . .

(Dalje)

To je bil „dvajseti september“ jeseniških občinskih volitev. Tega dne se je dvignila koprena nad bodočo taktiko nacionalstvujočih, tega dne sta smela slovenski železničar in delavec na Gorenjskem, ki ju plačuje državna blagajna ali blagajna državnega podjetja, spoznati, da je njuno osebno prepričanje blago posilstva v strankarsko korist ljudi, ki bodo s doseženih stolčkov zleteli pri prvih svobodnih volitvah tako gotovo, kakor sedijo sedaj še tam. Odslej smo vedeli, da smemo v volilni borbi iskati samo še časti, ne pa uspehov.

Poplačana radovednost.

Po napovedi brezobzirnega terorja naproti odvisnim ljudem se nam je zahotelo dognati, v čem je razlog, namreč pravi razlog, tisti, ki ga nacionalstvujoči sami ne bodo pripoznali. Pripravili smo vse, česar nam je bilo treba, da smo sestavili samostojen seznam kandidatov, ki se bodo opirali na večino delavstva v tovarni, določili čas in kraj sestankov in shodov, prijaviteli to pristojni oblasti in povrhu še sklenili, da poskusimo osebno vprašati tistega, ki je na zasedanju banskega sveta razglasil, da bodo predstojajoče občinske volitve v obeh oblasti nepolitična zadeva, strogo krajevno-gospodarska stvar, zakaj kažejo krajevni predstavniki in vodniki drugačne popadke.

Dognanja tega poskusa, ki se je izvršil, je težavno razložiti dobesedno. Opišemo jih lahko tako-le.

Jugoslovenska nacionalna stranka je poklonila „narodu“ sedanji občinski zakon v nepovedani nameri, da se bo „narod“ poslušno podredil krajevnim mogočnikom stranke, ustrašil pred njimi in molče t. j. brez nasprotnih kandidatur pristal na volitve samih „nacionalnih“ seznamov. V takem primeru je smela JNS omejiti volilno agitacijo na eno samo stvar: na udeležbo pri volitvah: ne bi se ji bilo treba bati, da bo imel „narod“ pred seboj mogočnost kakšne izbere. Občinske volitve so morale biti „plebiscit“. V upanju, da je občinski zakon dovolj prebrskan poskrbel zato, da prepreči vsakršno neljubo dejanje, vsakršen škodljiv pojav, pa tudi v upanju, da se bo dalo prav s tem uspraviti nasprotnike in jih celo zvabiti po krajevni potrebi na „nacionalne“ sezname, so bile na zasedanju izrečene besede o nepolitičnem značaju občinskih volitev, o nepotrebnosti „žandarskih“ svarovalk.

To upanje je pa sprahnilo, ko se je pokazalo, da se nasprotniki JNS ne bojijo niti določb občinskega zakona in da poskušajo nastopiti samostojno. Gorje: zdaj se zna pripetiti, da bo neka drugačna navadna večina glasov osvojila tisti dve tretjini obč. odbornikov, na kateri je JNS

zanesljivo računala, če se ji ni bilo treba boriti. Pojavili so se „punktaši“, in sicer v nepričakovanem številu. Okolnost, da so se pojavili, da so poskušali nastopiti samostojno, je bila razglasila za „nekaj nečuvenga“, je bila prav tako nezalšana, kakor je bilo nezalšno mnenje upravnega sodišča v Celju, da določanje prebivališča nikakor ni stvar prostega preudarka politične oblasti.

Posebej za naš kraj smo morali poslušati nasvet, naj vendar-le še damo naših ljudi na „nacionalni seznam“, in da bi verjeli, da je nasvet dobromisleč, je svetovalec pristavil, da stoji on v socialnih ozirih notorično levo. To je seveda pristavil skoraj v isti sapi, v kateri je trdil, da je določanje prebivališča stvar prostega preudarka politične oblasti. Naša radovednost je bila poplačana.

Dognavši razlog v strahu nacionalstvujočih pred porazi pri občinskih volitvah smo morali ugotoviti, da nimamo upanja, da bi nam bil dovoljen le najmanjši shod, le najmanjša agitacija, in smo morali korenito razpravljati celo o vprašanju, kakšen bodi naš plakat, ki bo volilcem sporočil program, načrt naše volje pri delu v občinski samoupravi. Odločili smo se za letak, ki bi navajal samo posredno, česa hočemo, drugače pa opozarjal volilce na „zakonita“ poročstva svobode volitev. V tem oziru smo dali natisniti besedilo členov 4, 5 in 11 ustave. (zaradi lepaka JNS v imeni 243 Jeseničanov) tudi člen 65 tiskovnega zakona, (zaradi načina „šolskega pouka“ v tukajšnji prometni ustanovi) §še 290, 395 in 400 kazenskega zakonika, nadalje § 52 zakona o občinah in §še 71, 72, 73, in 74 zakona o volitvah narodnih poslancev.

Vsakdo ve, da so to določila postav, ki jih je dala vlada jugoslovenske nacionalne stranke. Kljub temu je naš lepak učinkoval na nacionalstvujoče kot rdeči robec na španskega bika. Imel sem priliko opazovati vodnika državitvornih, ko je prebral sveže nalepljeni naš lepak in se napotil izrazito rdečega lica k nekemu zasebnemu telefonu. Čez 24 ur je že stal pred istim lepakom orožnik in ga s hladnim orožjem odstranjeval. Istočasno je že ležal na moji mizi odlok politične oblasti z dne 11. 10. 1935, št. 11151/l, ki se je glasil: Na osnovi čl. 3. zakona z dne 6. 1. 1929 o izpremembah in dopolnitvah zakona o tisku z dne 6. 8. 1925 zabranjemo razširjanje volilnega oglasa, ki ga je izdal zgoraj omenjeni akcijski odbor in sicer iz razloga, ker se v oglasu namiguje na to, da državna oblastiva pristransko uporabljajo, odnosno zlorabljuje zakon in zakonite predpise in se na ta način klevetajo oblastveni organi. Zoper to odločbo v smislu čl. 5 cit. zakona ni pravnega sredstva.

Prijzati moram, da je bilo orožnikov sram, da so jih poslali na proti plakaterski opravke. To se je videlo na njihovih obzirnosti pri poslovanju, tako pri dajitvi odloka, tako pri

uporabi hladnega orožja, s katerim so uničevali učinek lepiva. Najbolj se je pa prikupil ljudem tisti orožnik, ki je pred odstranitvijo lepaka dovolil, da so ga prebrali tam zbrani delavci in delavske žene. Nacionalstvujočih pa ni bilo sram, kaj še ko so nam zamašili usta, so izdali svoj nasprotni lepak naslovljen izrečno na delavce in nameščence Kranjske industr. družbe in je v krasnem slogu obmorskega predmetja junaško kričal: Občinske volitve dne 15. t. m. bodo v resnici svobodne! Brez terorja in nasilja! Tudi brez terorja rdečih marksističnih metod, krvavih paragrafov in plakatiranih kazenskih zakonikov. Občinske volitve bodo pokazale, da se teh groženj nihče ne boji in da organizacija, ki se rešuje s pomočjo uskokov in nezadovoljnežev, zmagovitega pohoda nacionalne misli in nacionalne volje tudi med nameščenci in delavci K. I. D. ne bo več zadržala. — Za ta letak se jim je tako mudilo, da so ga opremili celo z dnevom 12. oktobra 1935 in s podpisom „Volilni odbor J. N. S. na Jesenicah“. Zato se ni bati, da bi delavci kdaj - koli vstopili še v kakšne razgovore s tem „volilnim odborom“.

Letak je delil pred tovarniškim vhodom — učence meščanske šole, plakater sam je pa na nasprotni strani opazoval, bo-li imel kdo pogum zoper to politično zlorabo šolske mladine nastopiti. Ko se je ta pogum pojavil, je pa plakater izgubil pogum deliti letake. Na ta način smo jih zaplenili precejšnjo količino — tudi v trajen spomin. Poslali smo jih tudi tržavnemu pravdnictvu na ogled in mnenje, kajpada brez učinka.

Naše „upanje“, da nam bodo shodi in sestanki prepovedani, je bilo kronano z uspehom. Tudi tretja skupina, tako imenovana „socialno-gospodarska lista“ z nosilcem dr. Stanovnikom je imela samo par sestankov, narkar so začele deževati globe in prepoved shodov. Lepak te skupine je doživel enako usodo s hladnim orožjem, kakor naš, in sicer je bil prepovedan, „ker omalovažuje in izpostavlja oblastvene odredbe“ s tem, da navaja kot programsko točko med drugim „za samoupravo občin“ in „za svobodo prepričanja.“

Tako je prišlo do tega, da smo se vsi udeležili shoda JNS v Sokolskem domu (kajpada!), na katerem je za mizo na odru objavil nacionalstvujoči voditelj, da predstavljajo predstojajoče občinske volitve prvi primer, ko nastopajo volilci pod geslom „nacionalnosti“. Mohorič kot gost je pa razglasil znamenito določitev, kaj je nacionalizem, namreč: pogum pred zvezanim nasprotnikom. Ni čuda, da se nam je pod ploho takih „občinsko-gospodarskih“ udarnic storilo kasneje dostikrat milo, ko je pri občinskih sejah dne 15. oktobra 1935 „izvoljena“ večina živčno protestirala zoper politiziranje, češ na občini je treba delati samo z gospodarskega zreljšča.

(Nadaljevanje sledi).